

LAKIALOITE 4/2004 vp

Laki vaalilain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Tämä on rinnakkaislakialoite hallituksen esitykselle laiksi vaalilain muuttamisesta (HE 1/2004 vp). Aloitteessa ehdotetaan vaalilain (714/1998) Euroopan parlamentin jäsenten lukumäärää koskevan säännöksen muuttamista siten, että yksi Suomen 14 jäsenestä valittaisiin Ahvenanmaan

maakunnasta. Tämä ehdotetaan aloitteessa toteutettavaksi siten, että maakunta olisi omana vaalipiirinään. Vaali toimitettaisiin soveltuvin osin vaalilain kansanedustajan valintaa Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiristä koskevien säännösten mukaisesti.

PERUSTELUT

Suomen tullessa 1.1.1995 Euroopan unionin (unioni) jäseneksi siirtyi suhteellisen suuri osa maan toimivaltaa päättäjänsä itsenäisesti lainsäädännöstä ja muista senkaltaisista asioista unionille. Toimivallan siirron kompensoimiseksi unionin jäsenmailla on puolestaan aina pysyvä edustus unionin eri toimielimissä. Tämä on välttämätön edellytys sille, että jäsenmaa voisi huolehtia eduistaan ja että sillä olisi realistiset ja tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet vaikuttaa unionissa tapahtuvaan kehitykseen.

Itsehallintolain (1144/1991) kautta Ahvenanmaan maakunnalla on pitkälle kehittynyt itsehallinto, mikä tarkoittaa lainsäädäntö- ja hallintovallan siirtoa eduskunnalta ja hallitukselta. Kun maakunta yhdessä muun maan kanssa päätti hyväksyä unioniin liittymisen, myös huomattava osa tästä lainsäädäntövallasta siirtyi yhteisölle. Tästä toimivallan siirrosta huolimatta maakunnalla ei ole edustusta unionin toimielimissä.

Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että unioni tunnustaa ainoastaan maat jäsenikseen, ja siten säännökset sen toimielimistä on myös laadittu jäsenvaltioiden ympärille.

Edellä sanottu merkitsee, että itsehallinnollisille alueille unionin jäsenvaltioiden sisällä ei voida antaa niiden omissa nimissä edustusta unionin toimielimissä. Tämän mukaisesti esim. Ahvenanmaan kaltaisilla alueilla on oma edustaja unionin toimielimissä ainoastaan siinä tapauksessa, että jäsenvaltiot päättävät sisäisesti jakaa niille kuuluvan paikkamäärän näin tai että ne ovat niin suuria, että ne saavuttavat kansallisten vaalien kautta edustuksen.

Esimerkiksi Tanska päätti luovuttaa yhden edustajanpaikoistaan Euroopan parlamentissa itsehallinnolliselle Grönlannille. Tämä itsehallintoalue on sittemmin eronnut unionista, mutta periaatepäätös on olemassa ennakkotapauksena. Belgia puolestaan toimi ylimääräisen edustajan-

paikan saamiseksi maan saksankieliselle vähemmistölle ja onnistui unionin aikaisemman laajenemisen yhteydessä säilyttämään ylimääräisen edustajanpaikan sillä perusteella, että tämä annetaan kyseiselle vähemmistölle, joka väkiluvun mukaisessa suhteessa on ainoastaan vähäisessä määrin Ahvenanmaata suurempi.

Päinvastoin kuin edellä mainitussa esimerkissä Suomessa ei päätetty antaa yhtä maan edustajanpaikoista Euroopan parlamentissa itsehallinnolliselle Ahvenanmaalle. Päätettäessä Suomen edustajien valintaa koskevista säännöksistä valittiin linja, jossa koko maa oli yhtenä ainoana vaalipiirinä. Hallituksen lakiehdotusta koskevassa esityksessä (HE 351/1994 vp) korostettiin kuitenkin, että Ahvenanmaalla on erityisasema, joka perustuu tuolloin voimassa olleeseen hallitusmuotoon ja jolla on takuut myös kansainvälisessä oikeudessa. Sen kompensoimiseksi, että myös Ahvenanmaa luovutti lainsäädäntövaltaansa unionille, katsottiin perustelluksi käynnistää heti neuvottelut unionin kanssa ylimääräisen edustajanpaikan saamiseksi Suomelle Euroopan parlamentissa. Siten tuolloinen hallitus teki selväksi Ahvenanmaan edustajan valtiösääntöisen oikeuden. Edelleen korostettiin, että maakunnan mahdollisuudet vaikuttaa yhteisöasioiden, erityisesti lainsäädännön, valmisteluun tulee turvata riittävässä määrin.

Ylimääräinen edustajanpaikka Euroopan parlamentissa voisi mahdollisesti toteutua, kun Suomen edustajanpaikkojen määrä Romanian ja Bulgarian liittyessä unioniin vuonna 2007 pienee edelleen 13:een. Suomi voisi näin ollen viittaamalla Belgiaan ryhtyä jo nyt toimimaan sen puolesta, että maamme saisi tällöin säilyttää 14:n edustajanpaikkansa sillä perusteella, että tämä annettaisiin itsehallinnolliselle Ahvenanmaalle.

Riippumatta siitä, päästäisiinkö tällä toiminnalla menestykselliseen tulokseen, on perusteltua antaa Ahvenanmaan maakunnalle edustajanpaikka Euroopan parlamentissa, joka yhä enenevässä määrin on kehittymässä keskeiseksi toimijaksi eurooppalaisessa lainsäädäntöprosessissa.

Säännökset maakunnan valtuuksista osallistua yhteisöasioiden kansalliseen valmisteluun Suomessa ja maakunnan oikeudesta vaatia Ahvenanmaan kannan esittämistä unionille, jos maakuntaa koskevista asioista ei saavuteta yksimielisyyttä, ovat yhtenä askeleena pyrkimyksessä epätasapainon korjaamiseen. Kansalliseen valmisteluun osallistuminen ei suinkaan korvaa sitä, että maakunta luopui Suomen tapaan suuresta osasta toimivaltaansa päättää itsenäisesti omista asioistaan. Ainoastaan oman edustuksen kautta maakunnalla on todellinen mahdollisuus valvoa täysimääräisesti etujaan. On kohtuutonta, että Ahvenanmaan maakunta, jolle perustuslaillisella tasolla turvataan oikeus päättää periaatteessa itsenäisesti sisäisistä asioistaan, on samoja aihepiirejä koskevissa unioniasioissa vaila suoraa vaikutuskanavaa.

Lainsäädäntövalta Suomessa on perustuslain ja itsehallintolain mukaan jaettu eduskunnan ja maakuntapäivien välillä. Itsehallintolain 3 §:n mukaan Ahvenanmaan väestöä edustaa sen maakuntapäivät. Ahvenanmaan valtiosääntöoikeudellinen asema on itsehallintolain kautta huomattavasti vahvempi kuin muiden Euroopassa olevien lainsäädäntöalueiden. Lisäksi Ahvenanmaalla on oma, muusta Suomesta erillinen puoluelaitos, minkä vuoksi voidaan perustellusti asettaa kyseenalaiseksi se, edustavatko muun Suomen puolueet ja tämän puoluelaitoksen kautta valitut edustajat lainkaan Ahvenanmaan väestöä.

Edellä esitettyyn viitaten aloitteessa ehdotetaan, että Suomi jaettaisiin maan edustajia Euroopan parlamenttiin valittaessa kahteen vaalipiiriin siten, että Ahvenanmaan maakunta muodostaisi yhden muusta maasta erillisen vaalipiirin. Yksi Suomen 14 edustajasta tulisi Ahvenanmaan maakunnan kansanedustajan valintaa koskevien säännösten mukaisesti valita Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiristä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

vaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 2 päivänä lokakuuta 1998 annetun vaalilain (714/1998) 5 §:n 9 ja 14 kohta, 7 §:n 1 momentti, 79 §:n 1 momentin 6 ja 7 kohta ja 2 momentti, 82 §:n 2 ja 3 momentti, 163 §:n 1 momentti sekä 165 §:n 3 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 9 kohta sekä 82 §:n 2 ja 3 momentti laissa 247/2002 sekä 5 §:n 14 kohta laissa 868/2003, sekä

lisätään 79 §:n 1 momenttiin uusi 8 kohta ja 82 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 247/2002, uusi 5 momentti ja lakiin uusi 166 a § seuraavasti:

5 §
(Kuten HE)

7 §

Vaalipiirit muissa vaaleissa

Presidentin vaalissa maa on yhtenä vaalipiirinä. Europarlamenttivaaleissa maa on jaettu kahteen vaalipiiriin siten, että Ahvenanmaan maakunta muodostaa muusta maasta erillisen vaalipiirin. Ahvenanmaan vaalipiirin rakenteen osalta noudatetaan eduskuntavaalien vaalipiirijakoa siten kuin edellä 5 §:ssä säädetään. Näiden vaalien teknisessä toimittamisessa noudatetaan eduskuntavaalien vaalipiirijakoa sen mukaan kuin jäljempänä säädetään. (Uusi)

79 ja 82 §
(Kuten HE)

163 §

Jäsenten määrä ja toimikausi

Suomesta valitaan 14 jäsentä Euroopan parlamenttiin. Jäsenten jako näiden kahden vaalipiiri-

rin välillä toimitetaan siten, että yksi jäsen valitaan Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiristä. Euroopan parlamentin jäsenten toimikausi on viisi vuotta.

165 §

Oikeus asettaa ehdokkaita

Asetetut ehdokkaat ovat, Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä asetettuja ehdokkaita lukuun ottamatta, ehdokkaina koko maassa. (Uusi)

166 a § (Uusi)

Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirin ehdokkaan vaali

Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä on voimassa Euroopan parlamentin jäsenen vaalista mitä tässä laissa on säädetty vaalipiirin kansanedustajan vaalista.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 11 päivänä helmikuuta 2004

Roger Jansson /r